Уільям Фолкнер

Після заходу сонця

Тепер понеділок у Джефферсоні нічим не відрізняється від інших днів тижня. Вулиці тепер бруковані, а телефонні й електричні компанії все більше й більше вирубують крислатих дерев — чорного дуба, явора, акації і береста,— щоб на їхньому місці поставити залізні стовпи з голими, примарними, безкровними плодами, і ми маємо міську пральню, яка щопонеділка вранці посилає свої яскраво розфарбовані машини звозити білизну: навантажені брудним одягом, накопиченим за цілий тиждень, вони, мов привиди, сунуть по місту, тільки раз у раз сторожко озиваються дражливі гудки та шурхотять шини на асфальті, наче хто роздирає шовк; навіть негритянки, що за давнім звичаєм і досі перуть білим, забирають і розвозять білизну машинами.

Але п'ятдесят років тому на тихих, курних, тінистих вулицях щопонеділка вранці було повно негритянок із загорненими в простирадла клунками брудної білизни, десь такими завбільшки, як добра пака бавовни; вони вмощували ті клунки на своїх міцних, прикритих капелюшками головах і, не підтримуючи руками, несли від порога кухні білих до потемнілого казана біля своєї халупи в негритянському кварталі.

Ненсі вмощувала клунок з білизною на голову, а вже на клунку прилаштовувала свого чорного матроського бриля, якого носила і влітку і взимку. Вона була висока на зріст, з вилицюватим сумним обличчям і ледь запалою щокою в тому місці, де бракувало кількох зубів. Інколи ми трохи проводили її вуличкою і вигоном — дуже нам цікаво було дивитися на той клунок і поверх нього бриль; він не зсувався й не ворушився навіть тоді, коли Ненсі спускалася в яр, підіймалась на другий бік і перелазила крізь огорожу. Вона ставала рачки, закинувши

назад голову, на якій клунок тримався міцно, мов скеля чи повітряна куля, тоді знов підводилась і йшла далі.

Часом білизну забирали або приносили чоловіки праль, але Джезес ніколи не допомагав Ненсі, навіть ще до того, як батько заборонив йому приходити до нас, навіть тоді, як Ділсі була хвора і Ненсі куховарила в нас замість неї.

Нам тоді майже щодня доводилось бігати вигоном до халупи Ненсі і кликати її, щоб ішла готувати сніданок. Ми зупинялися біля яру, тому що батько наказував нам не зв'язуватися з Джезесом, — Джезес був низький негр зі шрамом на щоці, яку йому хтось різонув бритвою, — і кидали в халупу камінцями, аж поки Ненсі, зовсім гола, висовувала голову з дверей.

— Що це за мода шпурляти в хату камінняччям? — гукала вона. — Чого вам, іроди, треба?

— Тато казав, щоб ти йшла готувати сніданок, — відповідала Кедді. — Казав, що ти вже спізнилася на півгодини і повинна зараз таки йти.

— Великий мені клопіт ваш сніданок! — казала Ненсі. — Я хочу спати.

— Закладаюся, що ти п'яна, — казав Джейсон. — Тато каже, що ти п'яна. Ти п'яна, Ненсі?

— Хто це таке ляпає? — обурювалась Ненсі. — Я хочу спати, великий мені клопіт ваш сніданок.

Ми ще якусь хвилину шпурляли камінцями в халупу, потім верталися додому. Коли Ненсі нарешті з'являлася, мені було вже пізно йти до школи. Так ми думали, що все це через віскі, аж до того дня, коли її знов заарештували і дорогою до в'язниці їм трапився назустріч містер

Стоувол. Він працював у банку касиром і був титарем баптистської церкви. Ненсі відразу ж накинулась на нього:

— Коли ви мені заплатите, містере? Коли ви мені заплатите?

Ви в мене були тричі останнім часом, а не заплатили ні цента...

Містер Стоувол ударив її так, що вона впала, проте й далі правила своєї:

— Коли ви мені заплатите, містере? Ви в мене були тричі останнім ча...

Містер Стоувол ударив її закаблуком в обличчя, судовий виконавець відтяг його назад, а Ненсі лежала на землі й сміялася.

Вона повернула голову, виплюнула з рота кілька зубів разом з кров'ю і сказала:

— Тричі був у мене останнім часом і не заплатив ні цента.

Так вона втратила зуби, і того дня скрізь тільки й мови було, що про Ненсі й містера Стоувола, а тієї ночі кожен, хто йшов повз в'язницю, чув, як Ненсі співає і кричить. У вікно видно було, як вона чіпляється руками за грати, і не одне спинялося коло огорожі послухати, як вона кричить і як наглядач пробує її втихомирити. Вона не вмовкала майже до світанку, до тієї хвилини, коли наглядач, почувши нагорі стукіт і шурхіт, пішов до камери й побачив, що Ненсі висить на ґратах. Потім він казав, що річ тут не в горілці, а в кокаїні, бо жоден негр не накладе на себе руки, хіба що начиниться кокаїном, а негр, начинений кокаїном, уже не негр.

Наглядач витяг Ненсі з зашморга й привів до тями, потім добре налупцював її, відшматав дубцем. Вона повісилась на своїй сукні. Вона

зробила добрий зашморг, та коли її арештували, на ній, крім сукні, нічого не було, тому вона не мала чим зв'язати собі руки, і в неї не вистачило сили відпустити підвіконня. Тож наглядач, почувши стукіт, побіг нагору й побачив, що Ненсі висить па вікні зовсім гола. її живіт уже трохи віддимався, як невеличка повітряна куля.

Коли Ділсі лежала хвора в своїй халупі і Ненсі куховарила в нас, ми бачили, як відстовбурчується Е неї на животі фартух; це було ще перед тим, як батько заборонив Джезесові приходити до нас. Джезес сидів у кухні біля плити, і шрам вирізнявся на його чорному обличчі, мов уривок брудної мотузки. Він сказав, що Ненсі носить під фартухом диню.

— Це диня не а твого баштана, — сказала Ненсі.

— Аз чийого баштана? — опитала Кедді.

— Ось візьму й виріжу той баштан, — мовив Джезес.

— Знайшов що казати при дітях, — мовила Ненсі. — Чому ти не йдеш до роботи? Сидиш тут і теревениш казна-що. Хочеш, щоб тебе застукав на кухні містер Джейсон і почув, що ти плещеш при дітях?

— А що він плеще? — спитала Кедді. — Який баштан?

— Мені не можна сидіти в кухні білого, — мовив Джезес. — А білому в моїй кухні можна сидіти. Білий заходить до моєї хати, і я не можу його не впустити. Коли білий захоче зайти в мій дім, у мене вже нема дому, я не можу його не впустити. Але й він не може мене вигнати. Не може.

Ділсі й далі лежала хвора в своїй халупі, а батько заборонив Джезесові приходити до нас. Ділсі все хворіла. Дуже довго хворіла. Якось після вечері ми сиділи в бібліотеці.

— Ненсі ще не скінчила роботи? — спитала мати. — Як на мене, то вже давно можна було помити посуд.

— Хай Квентін гляне, — сказав батько. — Піди, Квентіне, глянь, чи Ненсі все вже зробила. Скажи їй, що вона може йти додому.

Я подався до кухні. Ненсі скінчила роботу. Посуд був складений, у плиті вичахло. Пенсі сиділа на стільці біля холодної плити.

Вона глянула на мене.

— Мама питає, чи ти вже все зробила, — сказав я.

— Так, — відповіла Ненсі, дивлячись на мене. — Зробила. — бона й далі дивилася на мене.

— Що сталося? — спитав я. — Що сталося?

— Я тільки негритянка, — мовила Ненсі. — А хіба я цьому винна?

Вона сиділа в своєму матроському брилі на стільці біля холодної плити й дивилася на мене. Я вернувся до бібліотеки. Холодна плита й порожнеча на кухні справляє дивне враження, коли ти звик, що там завжди тепло, весело і всі щось роблять. А тут у плиті вичахло, посуд складений, і ніхто в такий час не хоче їсти.

— Ну що, попоралась вона? — спитала матії.

— Попоралась, — відповів я.

— Що ж вона робить?

— Нічого. Все зроблене.

— Я сам піду глянути, — сказав батько.

— Може, вона чекає, щоб прийшов Джезес і забрав її додому, — сказала Кедді.

— Джезеса нема, — сказав я.

Ненсі розповідала, що одного разу вранці прокинулась, а Джезеса нема. "Кинув мене, — сказала Ненсі. — Мабуть, подався в Мемфіс. Може, ховається від поліції".

— Ну й щасливої йому дороги, — сказав батько. — Добре, якби він там і лишився.

— Ненсі боїться темряви, — сказав Джейсон.

— Ти також боїшся, — сказала Кедді.

— А от і ні, — сказав Джейсон.

— Боягуз, — сказала Кедді.

— А от і ні, — сказав Джейсон.

— Цить, Кендейсі, — сказала мати.

Зайшов батько.

— Я проведу Ненсі вуличкою, — сказав він. — Вона каже, що Джезес вернувся.

— Вона бачила його? — спитала мати.

— Ні, але якийсь негр переказав їй, що він у місті. Я не забарюся.

-І ти через Ненсі лишиш мене саму? — сказала мати. — її безпека тобі дорожча, ніж моя?

— Я не забарюся, — сказав батько.

— Ти кинеш без захисту своїх дітей, коли десь поблизу вештається той негр?

— Я також піду, — сказала Кедді. — Можна, тату?

— Нащо йому здалися діти, якби він навіть добрався до них? — сказав батько.

— І я піду, — сказав Джейсон.

— Джейсоне! — сказала мати.

З її тону чути було, що вона звертається до батька. Наче вона хотіла сказати: батько цілий день шукає, чим би їй найдужче дошкулити, і вона була певна, що він нарешті щось придумає.

Я принишк, бо ми з батьком добре знали: якщо мати зараз зверне на мене увагу, то захоче, щоб батько звелів мені лишитися з нею.

Тому батько навіть не дивився в мій бік. Я був найстарший, мав дев'ять років, Кедді мала сім, а Джейсон — п'ять.

— Пусте, ми не забаримося.

Ненсі вже була готова. Ми звернули у вуличку.

— Джезес до мене завжди добре ставився, — сказала Ненсі. — Коли, бувало, заробить два долари, то неодмінно віддасть один мені.

Ми йшли вуличкою.

— Мені аби тільки минути вуличку, а далі вже нічого, — сказала Ненсі.

На вуличці завжди було темно.

— Отут Джейсон злякався на день усіх святих, — сказала Кедді.

— А от і не злякався, — сказав Джейсон.

— А Рейчел не може на нього вплинути? — сказав батько.

Тітка Рейчел була зовсім стара. Вона жила сама в халупі неподалік від Ненсі і вже навіть не працювала. Біла, як молоко, вона цілими днями сиділа на порозі й курила люльку. Казали, ніби вона Джезесова мати. Часом Рейчел не заперечувала цього, а часом заявляла, що Джезес їй навіть не родич.

— Ні, ти злякався, — сказала Кедді. — Ти боягузливіший за Фроні. Боягузливіший за якогось там негра.

— Він нікого не хоче слухати, — сказала Ненсі. — Каже, що я збудила 'в ньому диявола, і тепер він мусить його заспокоїти, іншої ради немає.

— Ну годі, він же десь подався, — сказав батько. — Тепер тобі нічого боятися. Аби тільки ти не лигалася з білими.

— Як це не лигалася з білими? — опитала Кедді. — Як це не лигалася?

— Нікуди він не подався, — сказала Ненсі. — Я відчуваю, що він тут. Відчуваю, що він десь причаївся на цій вуличці і чув нашу розмову, кожне слово. Я не бачила його, а як побачу, то вже востаннє, з бритвою в зубах. Він її носить на шворці під сорочкою на спині. І навіть не здивуюся, як побачу.

— Я не злякався, — сказав Джейсон.

— Якби ти була шанувалася, то до цього б не дійшло. — сказав батько. — Але тепер уже однаково. Джезес, мабуть, уже в Сент-Луїсі, знайшов собі іншу жінку й давно забув про тебе.

— Коли так, то краще, щоб я про це не знала, — сказала Ненсі. — А то я йому не ^подарую! Хай тільки спробує обняти її, я йому руки відрубаю, голову відріжу, а їй розпорю живіт, я...

— Цить! — сказав батько.

— Чий живіт, Ненсі? — спитала Кедді.

— Я не злякався, — сказав Джейсон. — Я можу сам перейти цю вуличку.

— Аякже, перейдеш! — сказала Кедді. — Без нас ти б сюди й носа не поткнув.

2 Ділсі й далі хворіла, і ми щовечора проводили Ненсі, аж поки мати не витерпіла.

— Доки це буде? — сказала вона. Лишаєш мене саму в такому великому будинку, щоб провести додому негритянку, бо вона, бач, боїться!

Ми поклали для Ненсі в кухні сінник. І якось уночі прокинулись від дивного звуку. З темряви під сходами долинав чи то спів, чи плач. У материній кімнаті горіло світло, і ми почули, як батько вийшов у холл, тоді рушив до бічних сходів. Ми з Кедді також вийшли в холл. Підлога там була холодна, нам аж ноги почало судомити, поки ми дослухалися до того звуку. То був наче спів, а наче й не спів, як часто в негрів.

Потім він стих, ми почули, що батько опускається бічними сходами, і теж підійшли до поруччя. Звук почувся знов, неголосний, уже з самих сходів, і ми побачили десь посеред них проти стіни очі Ненсі. Вони світилися, ніби в кішки, немов біля стй&и причаїлася величезна кішка й дивилася на нас. Коли ми спустилися до Ненсі, вона знов замовкла. Ми стояли з нею, аж поки батько вийшов з кухні з пістолетом у руці. Потім він ще раз вернувся в кухню, вже з Ненсі, і вони взяли звідти її сінник.

Ми розіслали сінник у своїй кімнаті. А коли в матері погасло світло, знов побачили очі Ненсі.

— Ненсі! — пошепки покликала Кедді. — Ти спиш, Ненсі?

Ненсі щось шепнула у відповідь, я недочув, Що саме. Шепіт долинув десь із темряви, невідомо звідки, наче виник сам собою, а Ненсі там зовсім і не було; а її очі я бачив тому, що ще на сходах вони відбилися в моїх зіницях, як, буває, подивишся на сонце, а тоді зажмуришся і однаково бачиш ясну цятку, хоч повіки й. заплющені.

— Господи, — зітхнула Ненсі. — Господи.

— То був Дже'зес? — спитала Кедді. — Він хотів залізти до кухні?

— Господи,-сказала Ненсі. Так протягло: "Гос-с-с-с-споди", поки звук не згас, як гасне сірник або свічка.

•--. Ти нас бачиш, Ненсі? — прошепотіла Кедді. — Ти також бачиш наші очі?

— Я тільки негритянка, — сказала Ненсі. — Бог знає, бог знає...

— Що ти там бачила на кухні? — прошепотіла Кедді. — Що то хотіло влізти?

— Бог знає, — сказала Ненсі. Ми бачили її очі. — Бог знає.

Ділсі одужала й заходилась готувати обід.

~ Ти б краще полежала ще день чи два, — сказав батько.

— Навіщо? — сказала Ділсі. — Якщо я ще хоч день полежу, тут усе перевернуть догори дном. Ану гайда звідси, дайте мені навести лад у моїй кухні!

• Вечерю теж готувала Ділсі. І якраз, коли зайшло сонце, в кухні з'явилася Ненсі.

— Звідки ти знаєш, що він вернувся? — спитала Ділсі. — Ти ж його не бачила?

— Джезес — чорношкірий, — сказав Джейсон.

— Я відчуваю, — відповіла Ненсі. — Відчуваю, що він причаївся в яру.

— Оце тепер? — спитала Ділсі. — І тепер він у яру?

— Ділсі також чорношкіра, — сказав Джейсон.

— Хоч з'їж що-небудь, — сказала Ділсі.

— Нічого мені не хочеться, — сказала Ненсі.

— А я не чорношкірий, — сказав Джейсон.

Випий кави, — сказала Ділсі й налила Ненсі чашку кави. — Ти знаєш, що він сьогодні там? Звідки ти можеш знати, що вів

саме сьогодні в яру?

— Знаю, — сказала Ненсі. — Він там, вичікує. Недарма ж я стільки з ним прожила. Я знаю, що він зробить, ще коли він і сам не знає.

— Пий каву, — сказала Ділсі.

Ненсі піднесла чашку до рота і дмухнула на каву. Рот у неї віддувся, мов у гадюки, і став як гумовий, ніби вона здмухнула весь колір із своїх губ у каву.

— Я не чорношкірий, — сказав Джейсон. — А ти чорношкіра, Ненсі?

— Я нещасне створіння, — сказала Ненсі. — А скоро стану нічим. Піду туди, звідки прийшла.

З Ненсі почала пити каву. І поки пила, тримаючи чашку обома руками, знов чи то заспівала, чи то заплакала. Той звук линув просто в чашку, і кава розхлюпувалася на руки й на сукню Ненсі.

Очі її були спрямовані на нас, вона сиділа, спершись ліктями на коліна, тримаючи обома руками чашку, дивилася на нас понад її вінцями і чи то співала, чи плакала.

— Гляньте на Ненсі, — сказав Джейсон. — Вона тепер уже не куховарить у нас, бо Ділсі видужала.

-Та цить же,-сказала Ділсі.

Ненсі тримала обома руками чашку, дивилася на нас і чи то співала, чи плакала, немов було дві Ненсі: одна дивилася на нас, а друга чи то співала, чи плакала.

— Чому ти не попросиш, щоб містер Джейсон зателефонував шерифові? — спитала Ділсі.

Ненсі замовкла, тримаючи чашку в своїх довгих, чорних руках Вона знов спробувала сьорбнути кави, знов розхлюпала її по руках та по сукні й відставила чашку. Джейсон пильно дивився на неї.

— Не можу проковтнути ні краплі, — сказала Ненсі. — Ковтаю, а кава вертається назад.

— Іди до мене. Фроні тобі постелить, а я також скоро прийду, — сказала Ділсі.

— Хіба його спинить якийсь там чорношкірий? — сказала Ненсі.

— Я не чорношкірий, — сказав Джейсон. — Ділсі, я чорношкірий?

— Мабуть, ні, — сказала Ділсі. Вона дивилася на Ненсі. — Мабуть, таки ні. То що ж ти робитимеш?

Ненсі поглянула на нас. її очі перебігали швидко, наче вона боялася, що взагалі нічого не побачить, коли не водитиме ними.

Вона дивилася на нас, на всіх трьох водночас.

— Пам'ятаєте ту ніч, коли я спала у вашій кімнаті? — спитала вона.

Вона нагадала, як ми тоді рано прокинулись і почали гратися.

Спокійно гралися на її сіннику, аж поки встав батько і треба було готувати сніданок.

— Попросіть маму, хай дозволить мені й сьогодні переночувати у вас, — сказала Пенсі. — Мені навіть не треба сінника. Ми знов будемо гратися.

Говорила з матір'ю Кедді. Джейсон теж пішов з нами.

— Я не хочу, щоб якісь там негри спали в нашому домі, — сказала мати.

Джейсон почав плакати. І не переставав, аж поки мати сказала, що не дасть йому три дні солодкого, якщо він не втихомириться. Тоді Джейсон сказав, що перестане плакати, якщо Ділсі спече шоколадний торт. Батько теж був у кімнаті.

— Чому ти нічого не зробиш? — сказала йому мати. — Навіщо ж тоді в нас існує поліція?

— А чого Пенсі боїться Джезеса? — спитала Кедді. —^А ви, мамо, також боїтесь тата?

— Що може вдіяти поліція? — сказав батько. — Де вона шукатиме Джезеса, коли Пенсі його навіть не бачила?

— То чого ж вона боїться? — спитала мати.

— Вона каже, що він тут. Начебто вона знає, що цієї ночі він тут.

— Нащо ж ми платимо податки? — сказала мати. — Я маю лишатися сама у великому будинку, поки ти відводиш якусь там негритянку!

— Але ж ти знаєш, що я не чигаю на тебе з бритвою, — сказав батько.

— Я перестану плакати, коли Ділсі спече шоколадний торт, — сказав Джейсон.

Мати звеліла нам іти геть. А батько сказав, що не знає, чи Джейсоп дістане шоколадний торт, але щось інше напевне дістане. Ми вернулися до кухні й переказали все Пенсі.

— Тато велів, щоб ти йшла додому і замкнулася зсередини, тоді не буде чого боятися, — сказала Кедді. — А чого ти боїшся, Пенсі? Джезес розсердився на тебе?

Ненсі знов тримала в руках чашку. Вона впиралася ліктями в коліна, опустивши вниз руки з чашкою і втупившись у неї очима.

— За що Джезес так розсердився на тебе? — спитала Кедді.

Ненсі впустила чашку. Чашка не розбилася, тільки вилилась кава, а руки в Ненсі й далі були складені так, ніби вона тримала її. І враз вона знов завела свій чи то спів, чи не спів, тихо, ледь чутно. Ми дивилися на неї.

— Перестань, — сказала Ділсі. — Нічого так розкисати. Посидь тут, а я покличу Верша, щоб .провів тебе додому, — сказала Ділсі й вийшла.

Ми дивилися на Ненсі. Плечі в неї трусилися, але вона замовкла. Ми стояли й дивилися на неї.

— Що тобі хоче зробити Джезес? — опитала Кедді. — Його ж немає тут.

Ненсі глянула на нас.

— Правда ж, нам було весело, коли я ночувала у вашій кімнаті?

— Ні, — сказав Джейсон, — Мені зовсім не було весело.

— Бо ти спав у маминій кімнаті, — сказала Кедді. — Тебе з нами не було.

— Ходімо до мене, і нам знов буде весело, — сказала Ненсі.

— Мама не дозволить, бо вже пізно, — сказав я.

— А ви їй не кажіть, — мовила Ненсі. — Скажете завтра, і вона не розсердиться.

— Вона нам не дозволить, — сказав я.

— А ви їй тепер не кажіть, — мовила Ненсі. — Нащо їй набридати.

— Вона не казала, що нам не можна йти, — мовила Кедді.

— Бо ми не питали, — сказав я.

— Я скажу їй, коли ви підете, — мовив Джейсон.

— Нам буде весело, — сказала Ненсі. — Тато й мама не лаятимуть, як ви підете до мене. Я стільки на вас робила. Вони не лаятимуть.

— Я піду, — мовила Кедді. — Я не боюся. То Джейсон боїться. Він скаже мамі.

— Я не боюся, — скавав Джейсон.

— Ні, ти боїшся, — мовила Кедді. — Ти скажеш мамі.

— Не скажу, — мовив Джейсон. — Я не боюся.

— Зі мною він не боятиметься, — сказала Ненсі. — Правда, Джейсоне?

— Джейсон розкаже мамі, — мовила Кедді.

Вуличка була темна. Ми звернули на вигін.

— Закладаюся, що коли на нас щось вискочить ззаду з вулички, Джейсон зареве.

— А от і не зареву, — сказав Джейсон.

Ми йшли вигоном. Ненсі розмовляла дуже голосно.

— Чого ти так кричиш, Ненсі? — спитала Кедді.

— Хто, я? — сказала Ненсі. — Ви тільки послухайте цих дітлахів! Квентін, Кедді і Джейсон кажуть, що я кричу.

— Ти так говориш, ніби нас тут п'ятеро, — сказала Кедді. — Ніби тут є ще й тато.

— Хто, я кричу, містере Джейсон? — сказала Ненсі.

— Ненсі назвала Джейсона "містером",-засміялася Кедді.

— Ви тільки послухайте цих дітлахів, — сказала Ненсі, — послухайте, як вони кричать.

— Ми не кричимо, — сказала Кедді. — Тільки ти кричиш і розмовляєш так, ніби й тато...

— Тихше,— сказала Ненсі. — Тихше, містере Джейсон.

— Ненсі знов назвала Джейсона "містером"...

— Тихше! — сказала Ненсі.

Вона весь час голосно розмовляла, поки ми переходили яр і пролазили крізь огорожу там, де вона завжди пролазила з клунком білизни на голові. Ми підійшли до її халупи. Ми дуже поспішали. Ненсі відімкнула двері. Запах кімнати й запах Ненсі були мов лампа й гніт: вони ніби чекали одне на одного, щоб їх стало чути. Ненсі засвітила лампу, зачинила двері й засунула засув.

Вона дивилася на нас і вже не розмовляла так голосно.

— Що ми робитимем? — спитала Кедді.

— А що ви хочете? — сказала Ненсі.

— Ти казала, що нам буде весело, — мовила Кедді.

В халупі Ненсі було ще щось, крім неї і самої халупи. Навіть Джейсон відчував його.

— Я не хочу тут сидіти, — сказав він. — Я хочу додому.

— Ну, то йди, — сказала Кедді.

— Я не хочу йти сам, — сказав Джейсон.

— Зараз ми будемо гратися, — сказала Ненсі.

— У що? — опитала Кедді.

Ненсі стояла біля дверей і дивилася на нас, але очі в неї були порожні, немов нічого не бачили.

— А ви в що хотіли б? — спитала вона.

— Розкажи нам казку, — мовила Ї^едді. — Ти вмієш розповідати казки?

— Умію, — сказала Ненсі.

— Ну, то розкажи, — мовила Кедді.

Ми дивилися на Ненсі.

— Ти не знаєш ніяких казок, — мовила Кедді.

— Ні, знаю, — сказала Ненсі. — Зараз розповім.

Вона сіла на стілець біля плити. Там було трохи жару, і Ненсі роздмухала його. Навіть знялося полум'я. Вона почала розповідати казку. Вона так розповідала й дивилася на нас, немов і голос, і очі були не її, а чиїсь чужі. Наче вона сама була десь інде, на щось очікувала в іншому місці, не тут. Вона була десь поза халупою.

Голос і тіло Ненсі були тут, та Ненсі, що пролазила під колючим дротом з клунком білизни на голові, який плив над нею, мов повітряна куля, була в халупі. Але тільки голос і тіло.

— ... І ось королева підійшла до яру, де сховався лихий чоловік. Підійшла та й каже: "Як би мені перебратися через цей яр", каже...

— Який яр? — спитала Кедді. — Такий, як наш? А чого королева йшла через яр?

— Щоб попасти додому, — сказала Ненсі. Вона дивилася на нас. — їй треба було перейти яр, щоб швидко попасти додому її засунути на засув двері.

— А чого вона хотіла швидко попасти додому й засунути на засув двері? — спитала Кедді.

4 Ненсі дивилася на нас. Вона замовкла. Тільки дивилася на пас. Джейсон сидів у неї на колінах, і його ноги витикалися з коротких штанців.

— Це погана казка, — сказав він. — Я хочу додому.

— Справді, треба йти, — сказала Кедді й підвелася з долівки. — Нас уже, мабуть, шукають.

Вона рушила до дверей.

— Ні, не відчиняй, — сказала Ненсі.

Вона швидко випередила Кедді, але не торкнулася до дерев'яного засува.

— Чому? — спитала Кедді.

— Ходімо до світла, — сказала Ненсі. — Нам буде весело. Не йдіть ще.

— Треба йти, — мовила Кедді. — Хіба що буде дуже весело.

Вони з Ненсі вернулися до плити.

— Я хочу додому, — сказав Джейсон. — Я розповім мамі.

— Я знаю іншу казку, — мовила Ненсі.

Вона стояла біля лампи й дивилася на Кедді, але очі в неї закочувались так, як, буває, вони закочуються, коли вмостиш паличку на носі й дивишся, щоб вона не впала. Ненсі треба було дивитися на Кедді згори вниз, а її очі однаково закочувались так, ніби вона дивилася вгору на паличку.

— Я не буду слухати, — сказав Джейсон. — Я тупатиму ногами.

— Це гарна казка, — мовила Ненсі. — Краща за попередню.

— Про що вона? — спитала Кедді.

Ненсі стояла біля лампи. Вона трималася рукою за скло, і проти світла рука здавалася довгою і темною.

— Ти взялася рукою за гаряче скло, — сказала Кедді. — Тобі не пече?

Ненсі глянула на руку й поволі відвела її. Вона стояла, дивилася на Кедді й крутила рукою так, ніби вона була причеплена на мотузці.

— Краще робімо щось інше, — сказала Кедді.

— Я хочу додому, — сказав Джейсон.

— Зараз будемо смажити кукурудзу, — сказала Ненсі. Вона глянула на Кедді, потім на Джейсона, потім на мене, потім знов на Кедді. — В мене є трохи кукурудзи.

— Я не люблю кукурудзи, — сказав Джейсон. — Я люблю цукерки.

Ненсі глянула на Джейсона.

— Я дам тобі потримати сковороду, — сказала вона, все ще крутячи довгою, м'якою, наче без кісток, темною рукою.

— Добре, я трохи посиджу, якщо буду тримати сковороду, — сказав Джейсон. — Кедді не вміє тримати її. Я знов захочу додому, якщо сковороду триматиме Кедді.

Ненсі поворушила в плиті жар.

— Глянь.те, Ненсі бере жар просто руками,-сказала Кедді.— Що з тобою, Ненсі?

— У мене є кукурудза, — сказала Ненсі. — Трохи б.

Вона витягла сковороду з-під ліжка. Сковорода була поламана. Джейсон почав плакати.

— Ми не насмажимо кукурудзи, — сказав він.

— Нам однаково треба вже йти додому, — сказала Кедді. — Ходімо, Квентіне.

— Почекай, — сказала Ненсі. — Почекай. Я зараз полагоджу сковороду. Хіба ти не хочеш мені допомогти?

— Та я не хочу кукурудзи, — сказала Кедді. — Вже дуже пізно.

— То ти мені поможи, Джейсоне, — сказала Ненсі. — Поможеш, правда?

— Ні, — сказав Джейсон. — Я хочу додому.

— Ну чого ти, — сказала Ненсі. — Чого. Ось дивися, що я робитиму. Я полагоджу сковороду так, що Джейсон триматиме її і буде смажити кукурудзу.

Вона взяла шматок дроту і скрутила сковороду.

— Вона не триматиметься, — сказала Кедді.

— Триматиметься, — сказала Ненсі. — Ось побачиш. А тепер поможіть мені налущити кукурудзи.

Кукурудза також була під ліжком. Ми лущили її, а Ненсі помагала Джейсонові тримати сковороду над вогнем.

— Вона не лопає, — сказав Джейсон. — Я хочу додому.

— Почекай, зараз лопатиме, — сказала Ненсі. — І нам буде весело.

Вона сиділа біля самої плити. Гніт у лампі був так високо підкручений, що вона аж чаділа.

— Чому ти не вкрутиш ла'мпу? — спитав я.

— Хай чадить, — сказала Ненсі. — Я потім вичищу скло.

Почекайте, зараз кукурудза почне лопати.

— Щось вона не хоче лопати, — сказала Кедді. — І нам однаково треба йти додому. Мама й тато хвилюватимуться.

— Ні, — мовила Ненсі. — Зараз лопатиме. Ділсі скаже, що ви пішли зі мною. Я так довго працювала на вас, що вони не розсердяться. Почекайте. Вона от-от почне лопати.

Джейсонові попав в очі дим, він заплакав і впустив сковороду в жар. Ненсі взяла мокру ганчірку й витерла Джейсонові обличчя.

але він не перестав плакати.

— Годі тобі, — сказала Ненсі. — Ну годі.

Та Джейсон плакав далі. Кедді витягла з жару сковороду.

— Усе згоріло, — сказала вона. — В тебе є ще кукурудза, Ненсі?

— А ви хіба не всю всипали в сковороду? — спитала Ненсі.

— Всю, — сказала Кедді.

Ненсі глянула на Кедді. Тоді взяла сковороду, висипала кукурудзу в пелену й почала перебирати її. Ми дивились, як рухалися її довгі темні пальці.

— Більше в тебе немає кукурудзи? — спитала Кедді.

— Є, — сказала Ненсі. — Є. Ось гляньте, ця не згоріла. Треба ті'льки...

— Я хочу додому, — сказав Джейсон. — Я все розповім мамі.

— Тихо, — сказала Кедді. — Хтось іде.

Ми прислухались. Ненсі вже була обернена до замкнених дверей, її очі наповнились червоним відблиском від лампи.

І враз Ненсі знов почала стиха чи то співати, чи плакати. Вона сиділа біля вогню, і її довгі руки звисали поміж коліньми; на обличчі в неї раптом з'явилися великі краплі, вони скочувались до підборіддя, і кожна блищала від жару, немов іскра, поки спадала вниз.

— Вона не плаче, — сказав я.

— Ні, не плачу, — сказала Ненсі. Очі в неї були заплющені. — Я не плачу. Хто там?

— Я не знаю, — сказала Кедді. Вона підійшла до дверей і виглянула надвір.— Тепер ми підемо додому. Це тато.

— Я все розповім,:— сказав Джейсон.— Це ви мене потягли з собою.

По обличчі в Ненсі й далі котилися краплі. Вона обернулася на стільці.

— Слухайте, скажіть йому. Скажіть, що ми будемо гратися.

Що я погляжу ваю до ранку. Скажіть, нехай він дозволить мені •піти з вами й переночувати у вас на підлозі. Скажіть, що мені не треба сінника. Нам буде весело. Ви пам'ятаєте, як нам того разу було весело?

— Мені не було весело,-сказав Джейсон.-Ти мені напустила в очі диму, і вони щемлять. Я все розповім.

5 Зайшов батько. Він глянув на нас. Ненсі не підвелася з стільця.

— Скажіть йому, — попросила вона.

— Я не хотів іти сюди, — сказав Джейсон. — А Кедді нас потягла.

Батько підійшов до плити. Ненсі звела на нього очі.

— Хіба ти не можеш піти до тітки Рейчел і в неї переночувати? — сказав батько.

Пенсі дивилася на нього, звісивши руки поміж коліньми.

-Його тут немає, — сказав батько. — Я б побачив. Ніде не видно ані душі.

— Він у яру, — сказала Ненсі. — Очікує в яру.

— Пусте, — сказав батько. Він глянув на Ненсі. — Звідки ти знаєш, що він там?

— Він лишив мені знак, — сказала Ненсі.

— Який знак?

— Свинячу кістку з закривавленим м'ясом. Вона була отут на столі, біля лампи, коли я прийшла. Він надворі. Як ви підете, буде по мені.

— Як буде по тобі? — спитала Кедді.

— Я не наклепник, — сказав Джейсон.

— Пусте, — сказав батько.

— Він надворі, — сказала Ненсі. —Дивиться тепер у вікно й чекає, поки ви підете. Тоді буде по мені.

— Пусте, — сказав батько. '— Замкни хату, і ми проведемо тебе до тітки Рейчел.

— Це нічого не дасть, — сказала Ненсі. Вона вже не дивилася на батька, зате він дивився на неї, на її довгі, безвільні, неспо кійні руки. — Дарма відкладати.

— То що ти думаєш робити? — спитав батько.

— Не знаю, —. сказала Ненсі. ~ Що я можу зробити? Тільки відкласти. А це нічого не дасть. Мабуть, так мені судилося, а що має статися, те не мине.

— Що не мине? Що тобі судилося? — опитала Кедді — Нічого, — сказав батько. — Вам пора спати.

— Я не хотів іти, а Кедді мене потягла, — сказав Джейсон.

— Іди до тітки Рейчел, — сказав батько.

— Це нічого не дасть, — сказала Ненсі. Вона сиділа біля плити, впершись ліктями в коліна й опустивши руки. — Я навіть у вашій кухні і то не була в безпеці. Якби я навіть спала на підлозі біля ваших дітей, однаково вранці мене знайдуть закривавлену і...

— Цить, — сказав батько. — Замкни двері, погаси світло й лягай спати.

— Я боюся темряви, — сказала Ненсі. — Не хочу, щоб це сталося в темряві.

— То як, ти сидітимеш цілу ніч з лампою? — спитав батько.

І враз Ненсі знов почала чи то співати, чи то плакати. Вона сиділа коло плити, опустивши довгі руки поміж коліньми.

— А хай йому біс, — сказав батько. — Ходімо, діти. Вам давно пора спати.

— Коли ви підете, буде по мені, — сказала Ненсі. Тепер вона говорила спокійніше, і обличчя в неї стало спокійніше, і руки також. — Принаймні я вже виплатила містерові Лавледі гроші на труну.

Містер Лавледі був низенький, брудний чоловічок, що збирав у негрів страхові внески. Він щосуботи вранці обходив негритянські халупи та кухні білих, і негри здавали йому по п'ятнадцять центів. Він разом з дружиною жив у готелі. А одного разу дружина наклала на себе руки. В них була дитина, дівчинка. Він виїхав з дівчинкою, але через тиждень чи два повернувся. Ми бачили, як у суботу вранці він ходив глухими вуличками й провулками.

— Пусте, — сказав батько. — Завтра вранці я тебе першу побачу в себе в кухні.

— Та, мабуть, щось побачите, — сказала Ненсі. — Тільки господь його знає, що саме.

6 Ми лишили Ненсі на стільці біля плити.

— Йди замкни двері, — сказав батько.

Але Ненсі навіть не ворухнулася. Навіть не глянула на нас:

ми пішли, а вона так і лишилася сидіти між лампою і плитою.

Ще й з вулички ми бачили її у відчинені двері.

— Тату, — спитала Кедді, — а що має статися?

— Нічого, — сказав батько.

Джєисон сидів у батька на плечах і був вищий за всіх. Ми спустилися в яр. Я озирався навколо, проте скрізь було тихо. В строкатому плетиві місячних променів і тіней мало що можна було помітити.

— Якщо Джезес тут, то він бачить нас, правда ж? — спитала Кедді.

— Його тут немає, — сказав батько. — Він давно виїхав звідси.

— Я не хотів іти, а ти мене потягла, — сказав Джейсон згори.

Проти неба здавалося, що батько має дві голови — малу й велику.

Ми вибралися з яру. Ми ще бачили халупу Ненсі й відчинені двері, але нам уже не видно було її самої — не видно було, як вона сиділа біля плити, не замкнувши дверей, тому що втомилася.

"Я втомилася, — сказала вона. — Я тільки негритянка. А хіба я цьому винна?" Але ми чули її, бо тільки-но вибралися з яру, як до нас долинув її чи то спів, чи то не спів.

— Хто тепер пам буде прати? — спитав я.

— Я не чорношкірий, — сказав Джейсон згори, з-над батькової голови.

— Ти ще гірший, — сказала Кедді, — ти наклепник. Якби оце зараз щось вискочило, ти б злякався гірше за чорношкірого.

— А от і не злякався б, — сказав Джейсон.

— І заревів би, — сказала Кедді.

— Кедді, — сказав батько.

— Ні, не заревів би! — сказав Джейсон.

— Ти боягуз, — сказала Кедді.

— Кендейсі! — сказав батько.